

Concubinaat is eindelijk wettelijke erkend in het nieuw Surinaams Burgerlijke Wetboek

Maar wat betekent dit voor concubines en concubanen?

Met de inwerkingtreding van het nieuw Surinaams Burgerlijk Wetboek (BW) op 1 mei 2025 kunnen concubines en concubanen aanspraak maken op alimentatie bij beëindiging van de relatie of overlijden. Verder kan de partner via de rechter alimentatie opvragen bij overlijden van de andere partner ondanks die reeds een echtgenot(e) heeft. Daarnaast staan de moeders sterker om via de rechter alimentatie af te dwingen voor hun kinderen van de verwekker (concubaan). In het oude Surinaamse Burgerlijk Wetboek bestaan deze mogelijkheden niet. Dit zijn slechts enkele wettelijke regelingen die van toepassing zullen zijn op het concubinaat. Suriname had de “luxé” om een keuze te maken in het nieuwe Surinaams BW tussen de wettelijke regelingen van Nederland en die van Nederlandssprekende eilanden van het Caraïbisch gebied. Het nieuwe Surinaams BW komt grotendeels overeen met die van Curaçao. In tegenstelling tot Nederland zijn in het BW van Curaçao wel regelingen opgenomen inzake concubinaat, welke regelingen ook voorkomen in het nieuwe Surinaams BW. In Nederland spreekt men van informeel samenwonen wat voorheen bekend stond als concubinaat. Het voordeel is dat bij de inwerkingtreding van het nieuwe Surinaams BW er een betere aansluiting is bij de jurisprudentie van Nederland en het Gemeenschappelijk Hof van Justitie van Aruba, Curaçao, Sint-Maarten en van Bonaire, Sint-Eustatius en Saba. Hierdoor zal de rechtsontwikkeling m.b.t de rechtspraak mogelijk gelijklopen en eenduidig zijn in zowel Nederland, Curaçao als Suriname.

Nederland kent naast het huwelijk ook het geregistreerd partnerschap, waarbij in huwelijksvermogensrechtelijk en erfrechtelijk opzicht, het huwelijk en geregistreerd partnerschap gelijk worden behandeld. In het nieuwe BW van Suriname komt het onderdeel geregistreerd partnerschap niet voor zoals dat geldt in Nederland. Ook Curaçao heeft dat niet opgenomen in haar BW.

Welke opties hebben concubinaat relaties in Suriname nu?

1. Partners behouden hun eigen bezittingen

In Suriname is het informeel samenwonen dus bekend als concubinaat. Hiervan is er sprake wanneer een man en een vrouw met elkaar een relatie hebben en ongehuwd samenwonen alsof zij gehuwd waren. Voor deze informele samenwoners zijn er dus op dit moment geen wettelijke regels. Op 20 juli 2007 oordeelde het Hof van Justitie onder andere dat bij een koppel dat langdurig buiten huwelijk of in concubinaat heeft samengeleefd, met betrekking tot de inboedelgoederen (roerende goederen) een vorm van vrije gemeenschap kon worden aangenomen.¹ Dit geldt echter alleen indien één van de partners niet in staat is zijn of haar beter recht op die goederen aan te tonen. Desondanks blijft het uitgangspunt bij een concubinaat dat scheiding van vermogens de algemene regel is.

2. Voorzieningen in cao-regelingen

In Suriname hebben een aantal bedrijven in hun CAO-regeling voorzieningen getroffen voor partners die in concubinaat leven. De meeste bedrijven stellen dat partijen minimaal een jaar

¹ Hof van Justitie van Suriname 20 juli 2007, SRU-HVJ-2007-35

moeten samenwonen en bij de Burgerlijke stand op hetzelfde woonadres ingeschreven moeten staan. Deze regeling voor het concubinaat wordt onder andere ook toegepast door het Pensioenfonds van Suriname inzake weduwen- of weduwnaarspension. Voor hun geldt wel dat zij voor een periode van minimaal 2 jaar moeten hebben samengewoond. Er is hier dus reeds sprake van maatschappelijke erkenning van het concubinaat in Suriname.

3. Schriftelijke samenlevingsovereenkomsten

In Suriname kan ongehuwd samenleven met of zonder een door partijen schriftelijk vastgelegde samenlevingsovereenkomst. Op dit stuk lopen het nieuwe BW van Suriname en Curaçao gelijk. Ingeval ongehuwde samenwoners hebben gekozen voor een samenlevingsovereenkomst maken ze vermogensrechtelijke afspraken waaronder de kosten voor de huishouding, de eigendom van de goederen, het verrekenen van kosten over en weer en afspraken bij het beëindigen van de relatie en overlijden. De samenlevingsovereenkomst moet schriftelijk en kan door de notaris gemaakt worden.

Conclusie: Er zijn dus wel enkele regelingen, maar deze zijn niet in de wet opgenomen.

In deze is het belangrijk om vast te stellen dat een wettelijke gemeenschap van goederen wat voor een huwelijk geldt niet bestaat in een concubinaatsrelatie zoals aangegeven door de Hoge Raad op 26 mei 1989.² Verder is in de uitspraak van de Hoge Raad van 10 mei 2019, aangegeven dat de wettelijke regels die gelden voor het huwelijk, zoals aangegeven in Boek 1 van het nieuwe BW met name titels 6, 7 en 8, niet van toepassing zijn op de concubinaatsrelatie. De Hoge Raad geeft in het arrest 10 mei 2019 verder aan dat op de vermogensrechtelijke verhouding tussen partners die op basis van een affectieve relatie samenwonen, niet het huwelijksvermogensrecht van toepassing is en dat het huwelijksvermogensrecht zich ook niet leent voor overeenkomstige toepassing op die verhouding. Vermogensrechtelijke geschillen tussen de (ex-)partners kunnen daarom enkel worden beoordeeld op basis van het algemene vermogensrecht en eventueel - indien daar voldoende bijzondere omstandigheden voor zijn aangedragen - met toepassing van de maatstaven van redelijkheid en billijkheid en ongerechtvaardigde verrijking.³ Deze rechtsregels zijn verder aangehouden in de rechtspraak bij o.a. het Hof Arnhem-Leeuwarden 7 september 2021.⁴

Met de invoering van het nieuw Surinaamse BW komt ondanks hetgeen de Hoge Raad heeft aangegeven enkele spelregels voor de concubinaat relatie

Voor Suriname zal per 1 mei 2025 volgens het nieuw BW het volgende gelden. In Boek 1 en 4 zijn er expliciet artikelen opgenomen over concubinaat welke wordt omschreven als “samengeleefd als waren zij gehuwd”. In Boek 3, 6 en 7 zijn er ook artikelen opgenomen die

² HR 26 mei 1989, NJ1990/23

³ HR 10 mei 2019, ECLI:NL:HR:2019:707

⁴ Hof Arnhem-Leeuwarden 7 september 2021, nr. 200.277.261/01

op concubinaat van toepassing zijn daarvoor worden o.a. de begrippen “partner en levensgezel” genoemd.

1. Regeling vergoedingsrechten

De volgende expliciete artikelen zijn opgenomen in het nieuw Surinaams BW.

In artikel 1: Art. 1:87a BW wordt er gesproken over “Hebben twee personen samengeleefd als waren zij gehuwd”; hier worden vergoedingsrechten geregeld. Als een der partners heeft bijgedragen tot het verkrijgen of verbeteren van een goed van de andere partner heeft die een vergoedingsrecht op de ander. Bijvoorbeeld als die heeft bijgedragen tot de koop van een woning op naam van de ander zal die een vergoedingsrecht hebben op de ander. Tevens is meegenomen, dat ingeval de woning in waarde toeneemt, de ander ook gerechtigd is op een evenredig deel van de waardevermeerdering.

2. Regeling bewijslast ingeval niet aangetoond kan worden aan wie goederen toebehoren

Artikel 1:131a BW geeft het volgende aan: “Artikel 131 is van overeenkomstige toepassing op twee personen die samenleven of hebben samengeleefd als waren zij gehuwd”. In dit artikel wordt de bewijslast geregeld ingeval niet aangetoond kan worden aan wie het goed toebehoort (aantonen met de bonnen van aankoop), zal het goed in dat geval aan beide partijen voor de helft toebehoren.

3. Regeling beëindiging partneralimentatie bij echtscheiding

Artikel 1:160 BW luidt als volgt: “Een verplichting van een gewezen echtgenoot om uit hoofde van echtscheiding levensonderhoud te verschaffen aan de wederpartij, eindigt wanneer deze opnieuw in het huwelijk treedt dan wel is gaan samenleven met een ander als waren zij gehuwd”. Partneralimentatie bij echtscheiding eindigt ingeval de alimentatie ontvangende partij gaat samenwonen als te zijn gehuwd.

4. Regeling omtrent gebruik van de woning bij beëindiging concubinaatsrelatie

Artikel 1:165 a BW luidt als volgt: “Artikel 165 is van overeenkomstige toepassing op twee personen die tien jaren of langer hebben samengeleefd als waren zij gehuwd”. In dit artikel gaat het om het gebruik van de woning. Dit houdt in dat de rechter is bevoegd om te bepalen dat een der partners na de concubinaatsrelatie nog negen maanden mag blijven wonen – tegen een redelijke gebruiksvergoeding – in een woning die aan de andere partner uitsluitend of mede toebehoort of ten gebruike toekomt, dit geldt ingeval het informeel samenleven ten minste tien jaren heeft geduurd.

5. Regeling omtrent voorrang bij benoeming van levensgezel

In artikel 1: 383 lid 3 BW (voorrang van de benoeming van de levensgezel tot curator), artikel 1: 435 lid 4 BW (voorrang van de benoeming van de levensgezel tot bewindvoerder) en artikel 1: 452 lid 4 BW (voorrang van de benoeming van de levensgezel tot mentor), is bepaald dat de rechter op basis van geuite voorkeur van de levensgezel, deze kan benoemen in de artikelen aangegeven rollen. Indien de levenspartner een voorkeur heeft geuit bij de rechter om benoemd te worden als curator, bewindvoerder of mentor van de andere partner krijgt deze voorkeur boven de benoeming van de ouders, kinderen, broers of zusters van die partner.

6. Vergoeding van bevallings- en onderhoudskosten

Artikel 1:408a BW geeft aan dat er een recht bestaat op de kosten voor bevalling. De verwekker van een kind, zelfs al was het doodgeboren, is verplicht om aan de moeder van het kind de

kosten van haar bevalling en van haar onderhoud gedurende de eerste zes weken na de bevalling te vergoeden.

7. Regeling omtrent uitkering tot levensonderhoud indien samenleving ten einde komt

In artikel 1:408b BW gaat het om partneralimentatie: “Hebben twee personen langdurig samengeleefd als waren zij gehuwd en is aan deze samenleving anders dan door de dood een einde gekomen, dan kan de rechter, indien dat redelijk is, aan een van hen op diens verzoek ten laste van de ander een uitkering tot levensonderhoud toekennen. Het bepaalde omtrent een uitkering tot levensonderhoud aan een gewezen echtgenoot is van overeenkomstige toepassing”. Dit betekent dat bij beëindiging van een concubinaat relatie kan een van de partner een verzoek bij de rechter indienen voor het verkrijgen van partneralimentatie. De rechter zal per geval en op basis van wat redelijk is toetsen om na te gaan als de alimentatie gerechtvaardigd is. Hierbij zal de rechter o.a. letten op leeftijd, gezondheidstoestand en arbeidsverleden, de tijdens de samenleving aangehouden rolverdeling, de duur van het (langdurige) concubinaat, het feit dat uit het concubinaat kinderen zijn voortgekomen, de leeftijd van deze kinderen, eventuele afspraken ter zake, enz.

Casus welke nu ook voor Suriname zal gelden.

In een zaak op Aruba stelde de vrouw dat zij met de man gedurende 18 jaar duurzaam heeft samengeleefd en uit deze relatie een kind is geboren. De man heeft weersproken dat er sprake is van een langdurige samenleving, maar hij heeft zijn verweer onvoldoende gemotiveerd. In aanmerking genomen is, dat hij het kind heeft erkend, dat hij in elk geval een relatie met de vrouw had, waaruit het kind is geboren, en zij daarna langdurig hebben samengeleefd. Verder heeft de vrouw in het verleden niet gewerkt en is thans arbeidsongeschikt. Het blijkt duidelijk dat de vrouw financieel afhankelijk is van de man, waardoor het Hof heeft aangenomen dat zij behoeftig is. Het Gemeenschappelijk Hof van Justitie van de Nederlandse Antillen en Aruba heeft op 23 februari 2010 in deze zaak geoordeeld dat de man verplicht is om partneralimentatie te betalen aan de vrouw.⁵

8. Regeling omtrent verzorgingsvruchtgebruik na overlijden van de levenspartner

In artikel 4:30b lid 1 BW is er sprake van verzorgingsvruchtgebruik na overlijden van de levenspartner. Het artikel geeft het volgende aan: “Heeft de erflater onmiddellijk voorafgaande aan zijn overlijden tien jaren of langer samengeleefd met een ander als waren zij gehuwd, dan kan de rechter, indien dat redelijk is, bepalen dat de ander voor de toepassing van deze afdeling met een echtgenoot gelijkgesteld wordt”. Dit wil zeggen dat de partner mits zij 10 jaren of langer heeft samengewoond aanspraak kan maken op verzorgingsvruchtgebruik. Dit moet aangevraagd worden bij de rechter die het verzoek zal toetsen naar de redelijkheid per geval.

Casus welke nu ook voor Suriname zal gelden.

In een geval op Curaçao achtte het Hof bewezen dat de partner en de erflater al heel lang (meer dan tien jaren) een affectieve relatie hadden en ook dat zij gedurende ten minste tien jaren vóór het overlijden samenwoonden. Het Gemeenschappelijk Hof van Justitie van Aruba, Curaçao, Sint Maarten en van Bonaire, Sint Eustatius en Saba heeft op 4 april 2017 een uitspraak gedaan waarbij het Hof echter twijfelde aan de lotsverbondenheid en de wederzijdse verzorging tussen degene die zich beriep op art. 4: 30b BW. Het Hof heeft alles afgewogen, heeft de vele getuigen gehoord, vele verklaringen gelezen en ook een descende gehouden, waarna het Hof het

⁵ Gemeenschappelijke Hof van Justitie van de Nederlandse Antillen en Aruba 23 februari 2010, ECLI:NL:OGHNA:2010:BL7899

uiteindelijk niet ‘redelijk’ achtte om de partner die zich op art. 4:30b BW Curaçao beriep wat betreft het verzorgingsvruchtgebruik met een echtgenoot gelijk te stellen.⁶

Lid 2 van dit artikel is heel interessant en luidt als volgt: “Heeft de erflater een echtgenoot achtergelaten, dan is deze afdeling op de echtgenoot van toepassing en op de grond van lid 1 met een echtgenoot gelijkgestelde persoon alleen wat betreft de artikelen 28 en 29”.

We praten hier dus over een echtgenoot en een levenspartner, die niet dezelfde persoon zijn, welke rechtens gelijk worden gesteld. In tegenstelling tot Curaçao heeft Suriname in dit geval het geheel beperkt tot de toepassingen van artikel 4:28 BW en 4:29 BW. Het voordeel van de levensgezel wordt in dit geval echter beperkt tot de door deze bewoonde woning met inboedel ingeval de erflater ook een echtgenoot heeft (artikelen 28 en 29).

In artikel 4:28 BW mag de partner voor 9 maanden het gebruik van de woning en inboedel voortzetten na overlijden van de ander partner. In artikel 4:29 BW biedt de partner de ruimte van verzorgingsvruchtgebruik ten aanzien van die woning en inboedel.

Verder zien wij dat er ook in Boek 3, 6 en 7 artikelen zijn welke ook van toepassing zijn op concubinaat.

9. Regeling omtrent overdracht aan derden welke niet mag zonder toestemming van de andere partij

In artikel 3:170 lid 3 BW en artikel 3:175 BW gaat het om de regelgeving inzake een eenvoudige gemeenschap, want informeel samenwonen of concubinaat wordt gezien als een eenvoudige gemeenschap. Artikel 3:175 geeft echter het volgende aan: tenzij uit de rechtsverhouding tussen de deelgenoten anders voortvloeit. Dit maakt dat het concubinaat een rechtsverhouding is waarbij de ene partij niet zonder toestemming van de andere partij zijn aandeel in het goed dat beide toebehoort kan overdragen aan een derde. Een bijvoorbeeld hiervan is ingeval het om een woning gaat waarvan beide partijen de eigenaar van zijn. De ene partner kan zijn aandeel in de woning niet overdragen aan een derde zonder toestemming van de ander partner. Artikel 3: 170 lid 3 BW geeft aan dat partijen alleen tezamen mogen handelen.

10. Regeling omtrent schadevergoeding bij schade aan lichaam en geest of overlijden van levensgezel door fout van derde

Volgens artikel 6:107 BW en artikel 6:108 BW kan een levensgezel (partner) een vergoedingsrecht hebben op een derde. Ingeval van artikel 6:107 BW “Indien iemand ten gevolge van een gebeurtenis waarvoor een ander aansprakelijk is, lichamelijk of geestelijk letsel oploopt, is die ander behalve tot vergoeding van de schade van de gekwetste zelf, ”. De levensgezel van de gekwetste, die ten tijde van de gebeurtenis duurzaam met deze een gemeenschappelijke huishouding voert komt dan in aanmerking voor de schadevergoeding van de derde. In artikel 6:108 BW gaat het erom dat de levensgezel (partner) is overleden door een fout van een derde.

Het artikel geeft aan “Indien iemand ten gevolge van een gebeurtenis waarvoor een ander jegens hem aansprakelijk is, overlijdt, is die ander verplicht tot vergoeding van schade door het derven van levensonderhoud”. In deze gaat het om de levensgezel van de overledene, die ten tijde van de gebeurtenis duurzaam met deze een gemeenschappelijke huishouding voert.

⁶ Gemeenschappelijk Hof van Justitie van Aruba, Curaçao, Sint Maarten en van Bonaire, Sint Eustatius en Saba 4 april 2017, ECLI:NL:OGHACMB:2017:17

In deze ontstaat er een vergoedingsrecht op die derde voor zowel de vermogen schade als affectieschade (in de vorm van smartengeld). Een voorbeeld is ingeval van een aanrijding waarbij dit komt door een fout van de derde (veroorzaker) en de levensgezel (partner) komt te overleiden. Hierdoor kan de levensgezel (partner) van de overledene zowel vermogen schade als affectieschade krijgen van de derde (de veroorzaker).

11. Regeling omtrent huren van woning

In artikel 7:240 lid 1 BW en artikel 7: 465 lid 3 BW zijn er ook regels opgenomen m.b.t concubinaat. In artikel 7:240 lid 1 BW geeft aan dat van rechtswege na 2 jaar in concubinaat te leven, de ander partner medehuurder wordt van de gehuurde woning. Dit houdt in dat de partner die de woning heeft gehuurd de ander niet uit de woning kan zetten. Het artikel geeft aan dat de partner van de huurder die met deze een duurzame gemeenschappelijke huishouding heeft gedurende tenminste twee opeenvolgende jaren, en op hetzelfde adres van de gehuurde woonruimte is ingeschreven in het bevolkingsregister, is van rechtswege medehuurder.

Artikel 7: 465 lid 3 geeft aan dat een levensgezel besluiten kan nemen, ingeval een levenspartner wilsonbekwaam is en geneeskundige behandeling moet genieten.

12. Bescherming van kinderen uit concubinaatsrelatie

Voor de kinderen uit een concubinaatsrelatie bestaan de volgende beschermende maatregelen. Zoals in de memorie van toelichting aangegeven van het nieuw Surinaams BW is deze afgestemd op de grondwet van Suriname en de internationale verdragen. Verder is het getoetst om discriminatie te voorkomen.

Artikel 1:404 BW geeft aan dat dat ouders verplicht zijn te voorzien in de kosten van verzorging en opvoeding van hun minderjarige kinderen.

Artikel 1:394 BW geeft aan dat “De verwekker van een kind dat alleen een moeder heeft alsmede de man die als levensgezel van de moeder heeft ingestemd met een daad die de verwekking van het kind tot gevolg kan hebben gehad, is als ware hij ouder verplicht tot het voorzien in de kosten van verzorging en opvoeding van het kind dan wel, na het bereiken van de meerderjarigheid van het kind, tot het voorzien in de kosten van levensonderhoud en studie overeenkomstig de artikelen 395a”.

Het gaat hier om de verwekker, dus degene die de geslachtsdaad heeft gepleegd, maar ook om de levensgezel die hiermee heeft ingestemd met daad die de verwekking tot gevolg heeft gehad (te denken aan een ivf-behandeling of een kunstmatige inseminatie). Deze zijn verplicht in het voorzien in de kosten van verzorging en opvoeding van het kind. Daarnaast moeten zij tot de meerderjarigheid van het kind voorzien in de kosten voor levensonderhoud en studie. In het nieuwe BW kan men concreet laten vaststellen wie de vader is. Dit op basis van artikel 1:207 BW (Gerechtigde vaststelling vaderschap) waarbij op basis van DNA-onderzoek dit zal komen vast te staan. Dit betekent dat verwekker of levensgezel die had ingestaan met de verwekking niet langer kunnen ontkomen aan hun verantwoordelijkheid om voor hun kinderen te zorgen.

In het huidige wetboek artikel 342 is de zorgplicht van de vader reeds opgenomen maar met deze wijziging is er sprake van verruiming van het begrip daar er wordt gesproken over de verwekker alsook de levensgezel die had ingestemd met de verwekking.

1:395a BW geeft aan “Ouders zijn verplicht te voorzien in de kosten van levensonderhoud en studie van hun meerderjarige kinderen die de leeftijd van eenentwintig jaar niet hebben bereikt”

Conclusie

Concluderend is het goed dat eindelijk het concubinaat wettelijk is erkend in het nieuw Surinaams BW. In deze zijn Suriname en Curaçao een stap voor op Nederland. Veel zal ook afhangen van de bewijslast waarbij artikel 3:119 BW een belangrijke rol zal spelen. Hetgeen aangeeft dat de bezitter van een goed wordt vermoed rechthebbende te zijn. Om de bewijst last vast te stellen zal het zeker een gehaal en getrek zijn tussen de scheidende levenspartners en zal mogelijk artikel 3: 110 BW een rol gaan spelen. Artikel 3:110 BW komt erop neer dat de rechtsverhouding tussen partijen met zich meebrengt dat de aanschaf door de één tevens impliceert dat die mede aanschaf voor de ander. Dan kan je van uitgaan dat het de bedoeling is dat het goed voor zijn tweeën is aangekocht. Het wordt mogelijk een juridische discussie over en weer tussen deze artikelen bij de scheiding van partijen.

Ook ben ik heel benieuwd naar de (praktische) werking van artikel 4:30b lid 2 waarbij er sprake is van een echtgenoot en een levenspartner van een erflater. In de praktijk zal dit uitgewerkt worden bij rechtspraak. Heel veel zal bij rechterlijke uitspraak moeten worden vastgesteld. Vandaar dat het heel goed is dat de jurisprudentie van Nederland en het Gemeenschappelijk Hof van Justitie van Aruba, Curaçao, Sint Maarten en van Bonaire, Sint Eustatius en Saba hierop aansluiting biedt. In ieder geval kijk ik vol spanning uit naar de toekomstige rechtszaken in deze.

Ik hoop hiermee enig inzicht te hebben gegeven met betrekking tot hetgeen in het nieuw Surinaams BW is opgenomen m.b.t tot het concubinaat.

Mr. Michel Boetius, MBA.
(email: mboetius@yahoo.com)

Bronnen:

- G. Van der Burght, *Erfrecht onder Caribische vlag*, Caribisch Juristenblad 2020 (9) 4p 503 -504
- J. de Boer, *Het nieuw BW overzee. Afwijkingen in het BW van Aruba, Curaçao, Sint Maarten, de BES-eilanden en Suriname ten opzichte van het Europees-Nederlandse BW (Monografieën BW nr. A31)*, Deventer: Wolters Kluwer 2019.
- J. de Boer, W.D. Kolkman & F.R. Salomons, Mr. C. Assers *Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht. 1. Personen- en familierecht. Deel II. Huwelijk, geregistreerd partnerschap en ongehuwd samenleven*, Deventer: Wolters Kluwer 2016.
- W.D. Kolkman & F.R. Salomons, Mr. C. Assers *Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht. 1. Personen- en familierecht. Deel II. Huwelijk, geregistreerd partnerschap en ongehuwd samenleven*, Deventer: Wolters Kluwer 2023
- M.J.A. van Mourik & F.W.J.M. Schols, *Relatievermogensrecht*, Deventer: Wolters Kluwer 2021.
- M.J.A. van Mourik & F.W.J.M. Schols, *Erfrecht*, Deventer: Wolters Kluwer 2021.
- Burgerlijk Wetboek Curaçao
- Burgerlijk Wetboek Nederland
- (Nieuw) Burgerlijk Wetboek van Suriname
- HR 26 mei 1989, NJ1990/23
- HR 10 mei 2019, ECLI:NL:HR:2019:707
- Hof van Justitie van Suriname 20 juli 2007, SRU-HVJ-2007-35
- Gemeenschappelijke Hof van Justitie van de Nederlandse Antillen en Aruba 23 februari 2010, ECLI:NL:OGHNAA:2010:BL7899
- Gemeenschappelijk Hof van Justitie van Aruba, Curaçao, Sint Maarten en van Bonaire, Sint Eustatius en Saba 4 april 2017, ECLI:NL:OGHACMB:2017:17
- Hof Arnhem-Leeuwarden 7 september 2021, nr. 200.277.261/01